

STORTINGET

Innst. 262 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 73 L (2024–2025)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten)

Til Stortinget

1. Innledning

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag til endringer i:

- lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. (arbeidsmiljøloven)
- lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. (heretter aldersgrenseloven)
- lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse.

Forslaget innebærer at adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven § 15-13 a tredje ledd avvikles. Videre innebærer forslaget at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjonskasse økes fra 70 til 72 år. I tillegg foreslås det noen tilpasninger i lov om Statens pensjonskasse for å sikre at økningen av den alminnelige aldersgrensen ikke gir redusert pensjon for en stor gruppe mottakere av offentlig tjenstepensjon.

1.2 Bedriftsinterne aldersgrenser

1.2.1 BAKGRUNNEN FOR FORSLAGET

I forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 6 (2023–2024) Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil ble det inngått en avtale mellom regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet og partiene Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne (pensjonsforliket 2024). Det ble blant annet avtalt at aldersgrensen for statsansatte skal heves fra 70 til 72 år, og at det skal gjøres en vurdering av reglene om bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven.

Arbeidsmiljøloven fastsetter en aldersgrense for opphør av oppsigelsesvernet etter loven, slik at arbeidsgivere ensidig kan avslutte arbeidsforholdet når en arbeidstaker når den angitte alderen. Aldersgrensen er ikke til hinder for at arbeidstakeren kan fortsette hvis begge partene ønsker det. Fra 1. juli 2015 ble den alminnelige aldersgrensen hevet fra 70 til 72 år. Samtidig ble den nedre grensen for bedriftsinterne aldersgrenser økt fra 67 til 70 år.

En lavere aldersgrense enn 72 år i virksomheten forutsetter at grensen gjøres kjent for arbeidstakerne, at den praktiseres konsekvent, at arbeidstakerne har rett til en tilfredsstillende tjenstepensjonsordning, og at arbeidsgiverne drøfter lavere aldersgrense med de tillitsvalgte.

Statsansatte og andre i stillinger med medlemskap i Statens pensjonskasse er ikke omfattet av arbeidsmiljølovens aldersgrense, men av aldersgrenseloven, der aldersgrensen i dag er 70 år. Kommunal sektor er formelt underlagt regelverket i arbeidsmiljøloven, men har tradisjonelt hatt samme øvre aldersgrense som i staten. Fram til 1. juli 2015 ble dette ivaretatt gjennom 70-års-

grensen i arbeidsmiljøloven. I forbindelse med hevingen av den alminnelige aldersgrensen i arbeidsmiljøloven til 72 år ble det i kommunal sektor tariffestet en alminnelig aldersgrense på 70 år i tråd med arbeidsmiljølovens bestemmelser om bedriftsinterne aldersgrenser.

Forslaget om å avvike muligheten for bedriftsinterne aldersgrenser begrunnes både i at aldersgrensen i staten nå vil bli økt til 72 år, slik at det blir den gjennomgående aldersgrensen i arbeidslivet, og at det er en del utfordringer knyttet til bedriftsinterne aldersgrenser. Blant annet medfører kravet om konsekvent praktisering at arbeidsgivere i en del tilfeller må si opp medarbeidere de ønsker å beholde.

Det vises til proposisjonens kapittel 2.2, der gjeldende rett er redegjort for, herunder:

- 72 års aldersgrense i arbeidsmiljøloven
- Bedriftsinterne aldersgrenser
- Aldersgrense av helse- og sikkerhetshensyn.

Forslaget om å avvike adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven § 15-13 a tredje ledd har vært på høring. Av de 37 høringsinstansene departementet mottok svar fra, hadde 28 merknader.

Det vises til proposisjonens kapittel 2.4, der høringsforslaget samt høringsinstansenes synspunkter er redegjort for.

1.2.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

1.2.2.1 Avvikle bedriftsinterne aldersgrenser

Det foreslås å avvike adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven § 15-13 a tredje ledd. I tillegg foreslås det noen tekniske endringer i arbeidsmiljøloven § 15-13 a som følge av opphevelsen av tredje ledd.

Det vises til lovforslaget, arbeidsmiljøloven § 15-13 a.

1.2.2.2 Overgangsperioder

Det foreslås at eksisterende tariffavtalebestemmelser om bedriftsinterne aldersgrenser etter arbeidsmiljøloven § 15-13 a tredje ledd fortsatt kan bestå inntil det tidspunktet gjeldende tariffavtale utløper, likevel begrenset til tre år etter lovens ikrafttredelse. Forslaget omfatter aldersgrensebestemmelser i alle typer tariffavtaler, herunder også lokale avtaler, jf. definisjonene av tariffavtaler i arbeidstvistloven § 1 bokstav e.

1.3 Økning av aldersgrensen fra 70 til 72 år for statsansatte

1.3.1 BAKGRUNNEN FOR FORSLAGET

I forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 6 (2023–2024) Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil ble det inngått en avtale mellom regjeringspartiene Arbeiderpartiet og Senterpartiet og

partiene Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne (pensjonsforliket 2024). Det ble blant annet avtalt at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjonskasse økes fra 70 til 72 år, og dermed harmoniseres med arbeidsmiljølovens alminnelige aldersgrense på 72 år for ansatte i privat sektor.

Forslag om å øke aldersgrensen i staten til 72 år har tidligere blitt fremmet av regjeringen Solberg i Prop. 227 L (2020–2021) Endringer i lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (økning av den alminnelige aldersgrensen i staten fra 70 til 72 år). Dette forslaget ble trukket tilbake av regjeringen Støre etter regjeringsskiftet høsten 2021. Som begrunnelse for tilbaketrekningen ble det særlig lagt vekt på at mange høringsinstanser, både på arbeidsgiver- og arbeidstakersiden, mente at en må beholde en 70 års aldersgrense for å unngå uverdige og konfliktfylte avganger fra arbeidslivet. Samtidig var det stor enighet om å tilrettelegge arbeidslivet slik at flere makter å stå lenger i arbeid. Regjeringen varslet derfor samtidig at den ville se på andre grep for å nå dette, slik både Sysselsettingsutvalget (NOU 2019:7) og flere av høringsinstansene hadde oppfordret til.

Det forslaget som fremmes nå, tilsvarende det som ble fremmet i Prop. 227 L (2020–2021).

Det vises til proposisjonens kapittel 3.2, der gjeldende rett er redegjort for, herunder:

- Aldersgrenseloven – aldersgrense på 70 år
- Lov om Statens pensjonskasse – pensjonsopptjening for statsansatte
- Forholdet mellom statsansatteloven og arbeidsmiljøloven.

Forslaget om å øke den alminnelige aldersgrensen i staten fra 70 til 72 år har vært på høring. Høringen ble gjennomført i forkant av Prop. 227 L (2020–2021), som ble fremmet av regjeringen Solberg. Prop. 227 L (2020–2021) ble trukket av regjeringen Støre i forbindelse med regjeringsskiftet.

Det vises til proposisjonens kapittel 3.4, der høringsforslaget samt høringsinstansenes synspunkter er redegjort for.

1.3.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

1.3.2.1 Øke den alminnelige aldersgrensen for statsansatte fra 70 til 72 år

Det foreslås at den alminnelige aldersgrensen for dommere fortsatt skal være 70 år. Ut over dette vurderes det at andre grupper ikke bør unntas. Virkningene av å heve aldersgrensen i staten vil bli fulgt med på.

Det foreslås å endre aldersgrenseloven § 3 slik at muligheten for å fortsette i tjenesten utover den alminnelige aldersgrensen fortsatt vil være inntil fylte 75 år.

Det foreslås at tjenesten første gang kan forlenges opp til to år, og senere ett år til, i alt ikke utover tre år.

Det vises til lovforslaget, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. § 2 og § 3 første ledd tredje punktum.

1.3.2.2 Sammenheng mellom aldersgrensen og tjenestepensjon fra Statens pensjonskasse

Forslaget om å heve aldersgrensen har ikke som intensjon å redusere pensjonsrettighetene. Det foreslås derfor presisert i lov om Statens pensjonskasse at det ikke skal medregnes tid lenger enn til 70 år i fastsettelsen av kravet til full opptjening for oppsatte pensjoner.

Det vises til lovforslaget, lov om Statens pensjonskasse § 23 andre ledd, § 26 h tredje ledd bokstav a og § 28 sjette ledd andre punktum. Bestemmelsen i lov om Statens pensjonskasse om oppsatt enke- og enke-mannspensjon og oppsatt barnepensjon, jf. § 33 andre ledd og § 38 tredje ledd, viser til § 23 andre ledd og er derfor ikke nødvendig å endre.

Forslaget om å heve den alminnelige aldersgrensen fra 70 til 72 år bør gjelde likt for alle årskull.

1.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget om å avvikle bedriftsinterne aldersgrenser vil kunne gi en samfunnsøkonomisk gevinst dersom det medfører økt sysselsetting blant personer over 70 år.

En økning av den alminnelige aldersgrensen for statsansatte vil gi arbeidstakere som passerer 70 år, muligheten til å jobbe inntil to år til. Høy sysselsetting også blant eldre er viktig for å opprettholde velferdsstaten på lengre sikt og legge grunnlaget for høy verdiskaping. Økt aldersgrense gjør at arbeidsgivere får bedre muligheter til å beholde verdifull kompetanse lenger.

Å øke aldersgrensen for statsansatte m.fl. kan gi økte administrative kostnader for den enkelte arbeidsgiver gjennom økt behov for tilrettelegging av arbeidsoppgaver. Det legges til grunn at dette vil være håndterbart i de fleste tilfeller.

Forslaget om en presisering i lov om Statens pensjonskasse om at det ikke skal medregnes tid lenger enn til 70 år i fastsettelsen av kravet til full opptjening for oppsatte pensjoner, har ingen økonomiske eller administrative konsekvenser, da beregningen av pensjon vil skje på samme måte som i dag.

I 2024 ble det gjennomført en kartlegging av bruken av bedriftsinterne aldersgrenser. Det er viktig å følge med på virkningene av å fjerne muligheten for bedriftsinterne aldersgrenser, og det tas sikte på å gjennomføre en ny kartlegging etter noe tid. Tilsvarende vil man følge med på virkningene av å heve aldersgrensen i staten.

2. Komiteens behandling

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tone E. Berge Hansen, Per Vidar Kjølmoen, Anette Trettebergstuen og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Alf Erik Bergstøl Andersen og Dagfinn Henrik Olsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstøl og lederen Freddy André Øvstegård, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, og fra Rødt, Mimir Kristjánsson, viser til Prop. 73 L (2024–2025) Endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten).

Komiteen viser videre til Stortingets behandling av Innst. 233 S (2023–2024), jf. Meld. St. 6 (2023–2024) Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil, der det ble inngått en avtale mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne (pensjonsforliket 2024). Komiteen viser til at det blant annet ble avtalt at aldersgrensen for statsansatte skal heves fra 70 til 72 år, og at det skal gjøres en vurdering av reglene om bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven.

Komiteen viser til at forslaget er en oppfølging av denne enigheten. I proposisjonen fremmes nødvendige lovendringer for at adgangen til bedriftsinterne aldersgrenser i arbeidsmiljøloven § 15-13 a tredje ledd avvikles, og at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjonskasse økes fra 70 til 72 år.

Komiteens medlemmer fra Høyre viser til at regjeringen Solberg i september 2021 la frem Prop. 227 L (2020–2021) Endringer i lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (økning av den alminnelige aldersgrensen i staten fra 70 til 72 år). Denne meldingen ble dessverre trukket av regjeringen Støre da den tiltrådte i 2021.

Disse medlemmer viser videre til pensjonsforliket 2024 og Stortingets behandling av Innst. 233 S (2023–2024), jf. Meld. St. 6 (2023–2024) Et forbedret pensjonssystem med en styrket sosial profil, der Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre fikk gjennomslag for at aldersgrensen for statsansatte skal heves fra 70 til 72 år.

Disse medlemmer mener dette er et viktig bidrag for å bekjempe aldersdiskriminering i arbeidslivet. Disse medlemmer peker på at dette også vil bedre arbeidslivets holdninger overfor eldre arbeidstakere som ønsker å fortsette i jobb.

Disse medlemmer merker seg at regjeringen Støre har foreslått at det skal gis et unntak for dommere, og at den alminnelige aldersgrensen for dommere fortsatt skal være 70 år. Disse medlemmer ser ikke behovet for å gi unntak for enkelte yrkesgrupper og mener at den alminnelige aldersgrensen i staten skal heves fra 70 til 72 år. Disse medlemmer merker seg at Den norske Dommerforening også mener at det ikke bør gis unntak for dommere.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjonskasse økes fra 70 til 72 år uten unntak.»

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at proposisjonen kommer som et resultat av pensjonsforliket 2024 inngått mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti og Miljøpartiet De Grønne. Disse medlemmer mener pensjonsreformene fra både 2011 og 2024 innebærer innskrenkninger i pensjonsrettigheter og reduserte pensjoner for kommende pensjonister. Disse medlemmer mener at reformene endret premisset for alderspensjon fra å være en felles forsikringsordning til at pensjonen skal anses som en sosial ytelse som skal konkurrere om finansiering med statlige innovasjonsordninger og batterifabrikker. Disse medlemmer støtter på ingen måte en slik utvikling for pensjonssystemet og har derfor stemt imot forlikene fra 2011 samt 2024.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at når det gjelder forslaget i proposisjonen om å heve aldersgrensen i staten fra 70 til 72 år, mener disse medlemmer at dette ikke er et tilstrekkelig virkemiddel. Disse medlemmer mener at det ikke bør være en fastsatt øvre aldersgrense i staten, men at arbeidsforhold bør kunne videreføres så lenge arbeidstakeren ønsker det og arbeidsgiver finner det forsvarlig.

Disse medlemmer mener derfor at den alminnelige aldersgrensen i staten bør fjernes, og at det skal være partene i arbeidsforholdet som avgjør varigheten på ansettelsesforholdet – ikke en aldersgrense fastsatt i lov.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om å fjerne den alminnelige aldersgrensen i staten, slik at arbeidsforhold ikke kan oppheves på bakgrunn av alder.»

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge frem et forslag om å fjerne den alminnelige aldersgrensen i staten, slik at arbeidsforhold ikke kan oppheves på bakgrunn av alder.

Forslag fra Høyre:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sikre at den alminnelige aldersgrensen for statsansatte og andre medlemmer i Statens pensjonskasse økes fra 70 til 72 år uten unntak.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, med unntak av romertall II § 2 nytt tredje ledd, som fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i arbeidsmiljøloven, lov om aldersgrenser for statsansatte m.fl. og lov om Statens pensjonskasse (avvikling av bedriftsinterne aldersgrenser og økning av den alminnelige aldersgrensen i staten)

I

I lov 28. juli 1949 nr. 26 om Statens pensjonskasse gjøres følgende endringer:

§ 23 andre ledd skal lyde:

For den som blir opptatt som nytt medlem av Statens pensjonskasse etter 1. januar 1967, skal oppsatt alderspensjon utgjøre en så stor del av full pensjon som forholdet mellom opptjent tjenestetid og den tjenestetiden vedkommende ville hatt fra den *dagen* han eller hun ble medlem av Pensjonskassen og fram til *det laves-te av aldersgrensen eller 70 år*, men ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

§ 26 h tredje ledd bokstav a andre punktum skal lyde:

Full tjenestetid er den tjenestetiden medlemmet ville hatt fra den dagen vedkommende ble medlem av Pensjonskassen og fram til *det laveste av* aldersgrensen *eller 70 år*, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

§ 28 sjette ledd andre punktum skal lyde:

Uførepensjonen skal da avkortes etter forholdet mellom tjenestetiden og den *tjenestetiden* vedkommende ville ha fått fra den *dagen* han eller hun ble medlem av Pensjonskassen og fram til *det laveste av* aldersgrensen *eller 70 år*, likevel ikke mer enn 40 år og ikke mindre enn 30 år.

II

I lov 21. desember 1956 nr. 1 om aldersgrenser for statsansatte m.fl. gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

Den alminnelige *aldersgrensen* er 72 år. Det kan fastsettes lavere aldersgrense *i følgende tilfeller*:

- a. Tjenesten medfører uvanlig fysisk eller psykisk belastning på *de ansatte*, slik at de normalt ikke makter å skjøtte arbeidet forsvarlig til fylte 72 år.
- b. Tjenesten stiller spesielle krav til fysiske eller psykiske egenskaper, som normalt blir sterkere svekket før fylte 72 år enn det en forsvarlig utføring av tjenesten tilsier.

§ 2 nytt tredje ledd skal lyde:

Aldersgrensen for dommere er 70 år.

Nåværende § 2 tredje og fjerde ledd blir fjerde og nytt femte ledd.

§ 3 første ledd tredje punktum skal lyde:

Tjenesten kan første gang forlenges opp til to år, og senere *kun* ett år til.

III

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. gjøres følgende endringer:

§ 15-13 a andre ledd nytt andre punktum skal lyde:

Den lavere aldersgrensen skal være saklig begrunnet og ikke uforholdsmessig inngripende, jf. § 13-3 andre ledd.

§ 15-13 a tredje og fjerde ledd oppheves. Nåværende femte til syvende ledd blir tredje til femte ledd.

IV

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelsene kan settes i kraft til ulik tid.

Bestemmelser i tariffavtaler om lavere aldersgrense enn 72 år for opphør av arbeidsforhold kan gjelde inntil tariffavtalen utløper, jf. arbeidstvistloven § 5, men likevel ikke lenger enn tre år fra lovens ikrafttredelse.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 6. mai 2025

Freddy André Øvstegård

leder

Henrik Asheim

ordfører

